

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Qvæst. I. De causis in communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

rumentibus leonibus æneis, quibus sustentabatur, & accidentibus anibus, quæ ad arboris etiam æneæ ramos erant effictæ, ut narrat Luitprandus lib. 6, rerum in Europa gestarum. Talis est Cosroæ sphæra chryſtallina, quæ naturæ veluti ſpeculum erat, ut refert Cedrenus. Videndi de huiusmodi mirabilibus Loyerius lib. 1. cap. 8. & 9. Delrio lib. 2. 9. 27. De hydraulicis & pneumaticis ſi dicere tentauero, infinitus ero. De præstigiatrix magia ſolam hoc cum Bodino dicam, ſolere iſis circulatoribus hanc artem effe velamen diabolica magia; ſolent enim decem magicis præstigiis vnum ſubtilitatis artificiæ actum miſcere, ut perſuadeant ea quæ faciunt, omnia fieri arte, ac dexteritate: vnde illa ſemper ſuſpecta ſunt viris probis, & cordatis.

Et haec satius sint ad declarandam naturam praecellentiam supra omnem artem, cuius omnis industria fundatur in natura viribus. Et sanè solùm unius formicæ corpuseulum superat omnia quæ narrantur & factantur artis mirabilia.

DISPVTATIO II.

De causis corporis naturalis.

Aristoteles 2. *Physic.* 1. & 5. *Metaph.*

Post exposita principia corporum & eorum naturam, progredior cum Philosopho ad explicandas eorum causas, quibus nihil ignotius, nihil mirabilius esse potest. Nata videlicet Philosophia est ex effectu illorum admiratione, quorum cause ignorarentur. Illarum igitur cognoscendarum cupidus scientias omnes peperit; acut ingenia, industria inflammat. Eorum autem consideratio tametsi Metaphysica etiam institui esse videatur, Physica tamen potissimum est, cuius solius proprium minus est considerare materiam & formam, quas scientia illa non attingit, quae abstractit ab omni materia. De causis igitur corporum ut plena sit disputatio, considero primum eas generales, deinde de singulis dissero, tum internis, tum externis; tum per se, tum per accidens.

QVÆSTIO I.

De causis in communi.

Communi omnibus causis esse possunt quinque. Definitio cause propriæ dictæ, divisio causarum, conditiones necessariae ad causandum, comparatio causarum cum effectibus, earumdem comparatio inter se.

SECTIO I.

Quænam sit propria definitio & concepsus
causæ.

Causam h̄c sumo propriè prout distinguitur à principio, quod, vi dixi, significat id omne à quo aliquid aliquo modo est: causa verò pressius sumitur, cuius h̄c primū traditur definitio, deinde conceptus causæ, tum in actu primo, tum in actu secundo.

Dico primò, causam testè definiri. *Principium*

A à quo influente aliquid pendet ; effectum vero , id .
quod pendet ab alio influencie .

Dicitur **primo principium**, quia hoc est genus huius definitionis, cum omnis causa sit principium, tametsi non omne principium sit causa.

Dicitur secundò, à quo per se influente, id est ve-
rè concurrente ad eius existentiam, ut exprimatur
causalitas; per quam causa distinguitur à principio
in communi, quod non exhibet necessariè influ-
xum realem; causa verò semper verum habet con-
cursum, quia dat esse suo effectui; per hoc etiam
causa differt à conditione sine qua non, & à cau-
sis per accidens, quæ non influunt.

Dicitur tertio, a quo aliquid pendet, quia Deus Pater Deo Filio dat verum esse, sed non est tamen

B illius causa, quia non pender a Deo Patre suo, cum quo est eiusdem naturae. Pender videlicet ab alio non est tantum accipere ab alio esse, sed est produci secundum essentiam distinctionem ab essentia producentis; si enim producens alteri tantum communicet suam essentiam improductam, res produceta non erit dependens, quia cum habeat essentiam independentem, erit independens. Sed ab hoc viderint Theologi; tantum enim addo, alias definitiones causae minus proprias videri, si vel eis desit ratio influxus, vel ratio dependentiae. Generatio enim pender a priuatione, quae tamen non est eius causa propter defectum influxus; & Dens Pater producit Filium, cuius non est causa, propter defectum dependentiae; id ad veram causam revertitur influxus in effectum, & dependentia effectus.

Colliges ex his, quomodo dignoscetis possit causa provi differt à conditione sine qua non; causa enim influit, ut dixi; conditio autem non influit, sed est aliquid requisitum ut aliud influat: v. g. ut ignis comburatur, approximatio requiritur, quæ tamen non producit ignem. In eo ergo differt conditio à causa, quod effectus sequatur ex vi ipsius causæ, non sequatur autem ex vi ipsius conditionis, sed tantum illa posita sequatur ex vi alterius, ut patet in approximatione. Quod autem effectus non sequatur ex vi alicuius, dignoscitur primò ex generali ratione, & natura rei, de qua queritur approximatio v. g. relatio est, quæ non est activa; Secundò dignoscitur, quia quories aliquid non est de conceptu essentiali, & definitione alicuius operationis, tunc est solum conditio, non autem causa, licet ad exercitium operationis huius requiratur: sicut quia in definitione actionis non ponitur approximatio, illa non est causa, sed necessaria conditio.

Dico secundō, causam in actu primo formaliter constitui per relationem transcendentalē ad effectū, tunc in communi, tunc in particulari: causam verū in actu secundo constitui formaliter per causitatem, & relationem categoricā ad effectū. Ita docent recentiores Philosophi contra eos qui negant relationem realē causē ad effectū, sed relationem tantum quādā secundā dīci. Antequādā autem proberit id quod assertū.

E ctim, ita relationem tantum quandam secundum dici. Antequam autem probetur id quod afferui, obserua causam omnem posse concepi vel in actu primo, vel in actu secundo. Dicitur esse in actu primo, quando noti actu agit, sed quantum est de se habet omnia requisita ad agendum. Dicitur esse in actu secundo, quando agit actu, & producit effectum. Vnde sit ut causa in actu primo constitutatur per potentiam causandi, causa vero in actu secundo per ipsam causationem, vel ut communiter vocant, per causalitatem, qui est actus ipse causandi, seu influxus, quo causa dat esse effectum. Quo posito,

Causa in
actu primo.

Ratio primæ partis est, quia omnis potentia creata est relatio transcendentalis ad aliud; si enim implicaret obiectum potentia, repugnaret etiam potentia; sed causa in actu primo constituitur per potentiam causandi: ergo constituitur per relationem transcendentalem ad effectum. Probatur maior; nam sicut repugnaret v. g. visio, lucis, si lux repugnaret, sic repugnaret potentia visiva, si repugnaret visio, inquit potentia visiva tam est ad vindendum, quam accidens ad inherendum: sed si substantia implicaret, implicaret etiam accidens: ergo si visio implicaret, potentia etiam visiva implicaret; quod satis probatum videtur in Logica, vbi relationes transcendentales probatae sunt; & nuper, cum dixi de potentia materie.

Probatio
secunda
partis.

Ratio secundæ partis est, quia relatio quam habet causa in actu secundo ad effectum, aduenit de novo ipsi causa planè immutata, quando illa incipit agere: ergo illa est relatio solum accidentalis, cuius fundamentum est ipsa entitas causæ; ratio vero fundandi est causalitas.

Causalitas.

Dico tertio, causalitatem necessariò esse aliquid distinctum ab ipsa causa, quod nec est sola relatio causæ ad effectum, nec sola entitas causæ, prout concurrit ad effectum; sed entitas modalis, & distincta, per quam causa causat effectum.

Ratio est, quia causalitas est aliquid separabile ab ipsa causa; quando enim causa non actu causat, tunc non est causalitas: ergo causalitas est aliquid distinctum à causa. Deinde causalitas est id, quo mediante causa causat: sed causa non causat mediante se ipsa: ergo causalitas est aliquid distinctum à causa. Quod autem non sit relatio, patet, quia relatio non est actio.

Prima obie-
ctio.

Obiicitur primò. Causa in actu primo constituitur per causalitatem in actu primo, id est per actionem possibilem. Sed actio non est relatio transcendentalis causa ad effectum: ergo causa in actu primo non constituitur per relationem transcendentalem ad effectum. Maior evidens est, quia sicut causa in actu secundo constituitur per causalitatem in actu secundo; sic causa in actu primo constituitur per causalitatem in actu primo: videns in actu secundo constituitur per actualem visionem; videns in actu primo per visionem in actu secundo. Probatur minor, nam actio est respectus transcendentalis ad causam: ergo causa non est respectus transcendentalis ad actionem, alioquin datur circulus, & eadem res referatur ad seipsum.

Respondeo negando iam maiorem, quia cum causare in actu secundo, sit aliquid accidentale, potest causa in actu secundo constitui per actionem sibi extrinsecum: at vero causare in actu primo est aliquid essentiale & intrinsecum; unde causa in actu primo non potest constitui per solum actionem in potentia. Fateor potentiam actiuanam respicere tum actionem, tum eius terminum; neque sequitur quod potentia propter a referatur ad seipsum, licet actio sit respectus ad ipsam potentiam; quia terminus actionis non est aliquid respectivum, sed absolutum, ut alibi probabam: unde fit ut actio referatur ad potentiam prout absolutam, non prout respectivam.

Secunda obie-
ctio.

Obiicitur secundò. Si causa in actu primo constituitur per relationem transcendentalem ad effectum, sequitur quod causa penderet à suo effectu: consequens illud absurdum est: ergo causa in actu primo non habet relationem ad effectum.

Resp. causam in actu primo non pendere ab effectu tanquam ab aliquo priori, à quo causetur, sed pendere ab eo tanquam à termino sine quo

A nec esse, nec intelligi potest; & in hoc non est nullum absurdum.

Obiicitur tertio. Si causalitas distinguitur à causa, debet pendere à causa per aliam causalitatem; & ita dabitur infinitus progressus.

Resp. causalitatem esse dependentiam essentialiter, ideoque illam à se ipsa pendere, quia quod essentialiter est tale, seipso est tale, ut saepe dixi.

S E C T I O II.

Quemam sint causarum diuisiones.

Explicata causa quidditatem, superest, ut in ea membra dividatur, quibus propriè illa conuenit, quod præstabilitur si primò dixerit, quemam sint diuisiones generales causarum; secundò, quomodo recta & adæquata sit diuisio causarum in quatuor genera, materialm, formam, efficientem, & finalē; tertio, quomodo recta etiam sit diuisio causarum in proximam, & remotam.

§. I.

Quemam sint generales diuisiones causarum.

Deo primò, duodecim esse causarum diuisiones, quatuor cognitionis in primis necessaria est. Prima diuisio est in causam *physicam*, & *moralē*. Causa *Physica* dicitur quæ realiter effectum suo influxu attingit per suam entitatem existentem; ut calor physicus producit calorem. Causa *moralis* ea est, quæ non agit, sed mouet agens ad agendum, vel merendo, vel imperando, vel suadendo: v. g. qui socio suadet ut alium occidat, dicitur causa *moralis* illius homicidij: labor suscepitus in hastiludio, dicitur causa *moralis* præmij quod aliquis adipiscitur. Dicitur vero causa *moralis*, quia in hominum existimatione ac more perinde se habet, ac si physicus influeret; unde illi omnino adscribitur effectus, etiam magis aliquando, quam causa *physica*.

Secunda diuisio est in *causam in potentia*, & *causam in actu*. Causa in potentia est causa in actu primo, que scilicet potest facere aliquid, quod tamen non facit; ut qui currit, quiescere potest, non tamen quiete fit. Causa in actu secundo est illa quæ de facto aliquid actu efficit.

Tertia diuisio est in *causam per se*, & *causam per accidens*. Causa per se illa est, que vero & proprio influxu attingit effectum ad quem est necessaria; ut *Architectus* est causa per se domus adificare, quia quartus *Architectus* causa est adificij. Causa per accidens ea est quæ ad effectum illum non est necessaria, ut *musicus* causa est adificationis, quando vir *musicus* adificat; tam bene autem adificaret, si non esset *musicus*. Duplex autem est causa per accidens; prima quæ ad effectum non concurrens, sed est coniuncta cum causa per se, ut si *musicus* adificat; *musicus* enim non concurrens ad adificium. Secunda causa per accidens est, quando aliquid est quidem causa, sed sortitur aliquem effectum, quem non intendebat: v. g. qui fodit terram est causa per accidens intentionis thesauri.

Quarta diuisio in *causam primam*, quæ in causando non pendet ab alia villa priora causa, & *causam secundam*, quæ in agendo pendet ab alia causa priori, sine qua nihil potest agere. Hoc modo creatura omnes cause sunt secundæ.

Quinta diuisio in *causam uniuersalem*, quæ ad omnes, vel certè ad plures effectus concurrit aliarum.

Causa phys-
ica, & mor-
alis.

Causa in
potentia &
in actu.

Causa per
se, & per
accidens.

Causa pri-
ma & se-
cunda.

Vniuersal-
& particu-
laris.

rem causarum, ut Deus, sol, &c. & particula-
rem, quæ habet certum & determinatum effectum,
vt ignis.

Vniuocata &
equiuocata.

Sexta diuisio in causam uniuocam, quæ producit effectum sibi similem in specie; & equiuocam, quæ producit effectum sibi dissimilem in specie, vt quando sol producit aurum.

Necessaria
& libera.

Septima diuisio in causam necessariam, quæ pos-
sit omnibus ad agendum prærequisitus in sensu
composito, non potest non agere, vt cum ignis
approximatus est stupor, non potest non agere;
& liberam, quæ positis omnibus prærequisitus ad
agendum, in sensu composito potest agere, &
non agere.

Subordi-
nata, & non
subordi-
nata.

Octava diuisio in causam subordinatam, & non
subordinatam. Causa per se subordinata, est quæ
ab altera pendet in agendo. Causa non subordinata
est quæ in agendo nullius indiget concursu.
Potest autem duobus modis accidere, vt una causa
pendeat in agendo ab alia. Primo essentialiter est
subordinata, vt creatura pendet essentialiter a
concursu primæ cause, sine qua nulla esse potest illius
actio. Secundò est subordinata per accidens,
quando habet ab alia suum esse, sed ab ea tamen
non pendet eius operatio; sic enim filius patri suo
est subordinatus, sine quo tamen agit.

Totalis &
partialis.

Nona diuisio cause in totalem & partialem. To-
talis ea est, quæ totum exhibet influxum necessa-
rium in suo genere ad producendum effectum, vt
quando unus homo trahit nauiculam, dicitur causa
totalis. Causa partialis ea est, quæ in suo genere
non exhibet totum concursum aut influxum necessa-
rium ad producendum effectum, sed postulat ad-
iuvari ab alia causa in eodem genere, & ordine; vt
quando sex simul equi trahunt nauim, dicuntur
equi singuli causæ partiales, quia influxus quem
exhibent singuli equi, non sufficit ad motum illi-
um causandum eo modo quo fit, id est cum tanta
velocitate. Causa ergo totalis, & partialis non in
eo differunt, quod causa partialis producat tan-
tum partem effectus, causa vero totalis totum pro-
ducat effectum; causa enim partialis totum etiam
producit effectum, sed non confert totum concur-
sum necessarium ad eius productionem, quem tamen
exhibet causa totalis.

Remota &
proxima.

Decima diuisio in causam remotam & proximam.
Remota est quæ per se non attingit effectum, sed
mediante alia causa, vt cum baculo mous lapidem.
Causa proxima, quæ per se attingit effectum, vt
in casu allato baculus. Causa vero alia dicitur
immediata immediationis suppositi, alia immediationis
virtutis. Primo modo est immediata quando
suppositum agentis tangit suppositum passi, vt
cum ignis tangit stupor. Secundo modo est im-
mediata, quando per suam entitatem non est pro-
xima effectui, sed ab eo localiter distat, sed per
suam tamen virtutem, quam transmisit per me-
dium, attingit effectum, cui dicitur immediata im-
mediationis virtutis, vt cum sol producit ignem in
speculo concavo per lucem diffusam in aere.

Interna &
externa.

Vndeциma diuisio in causam internam & exter-
nam. Interna est, quæ suam entitatem communi-
cando influat in effectum; & hæc est duplex, ma-
teria, & forma. Causa externa illa est, quæ dat esse
suo effectui, non communicando illi suam enti-
tatem, & illum componendo; & hæc iterum est du-
plex, efficiens, & finis; vnde habetur

Duodecima diuisio cause in materialem, for-
mallem, efficiensem, & finalem. De qua diuisione po-
test esse difficultas.

A

§. II.

An, & quomodo bona sit diuisio cause in
quatuor genera.

D

Ied secundò, diuisionem causarum in mate-
rialem, formalem, efficiensem, & finalem,
ita bona, & ad aquatam esse, vt ille sint veræ
ac proprie cause, & præter illas non sit alia vla-
la causa.

B

Ratio cur illæ sint veræ cause, est quia illis con-
uenit definitio cause nuper tradita, *Principium à bona*,
quo influere aliquid pendet. Quando producitur
ignis v.g. reperitur necessariò causa effectuæ influ-
xus, cùm nihil se ipsum producat. Reperitur etiam
causa finalis, quia nullum agens naturale temet
agit, sed propter finem. Causa materialis exigitur,
quia ex nihilo nihil sit naturaliter. Denique requiri-
tur causa formalis, quia oportet ut fiat nouum
aliquid in materia. Sed illa quatuor ita influunt, vt
effectus ab iis per se pendeat: ergo conceptus cau-
sa conuenit illis quatuor. Imò admittit una causa
necessaria est admitti quatuor, v.g. si detur causa effi-
ciens, illa finem habet propositum, agere debet in
subiecto, & aliquid producit: ergo dantur etiam
tres aliae cause.

C

Ratio cur diuisio illa sit adæquata, est quia qua-
tuor tantum modis interrogari potest de causis res-
rum: A quo res sit? est causa efficiens; Propter quid
res sit? est finis: Ex quo sit? est materia: Per quid
sit? est forma. Deinde causa vel sunt intrinsecæ,
quæ se ipsæ communicant effectui, & sunt vel
materia, vel forma; vel sunt extrinsecæ, quæ com-
municant effectui esse distinctum à suo, & sunt
vel efficiens, vel finis, à quo sit, & propter
quod sit.

D

Obiicitur primo, plures videri esse causas
quædam quatuor; nam primum si materia, & forma
sunt causa compositi, quæ sunt partes illud com-
ponentes, similiter etiam partes compositi inté-
gralis erunt illius causa, quæ sunt partes illud si-
militer componentes. Deinde causa dicitur quæ
dat esse suo effectui: materia non dat esse, quæ non
est activa; finis recipere non est dare: materia tan-
tum receptiva est: ergo non dat esse, atque adēd
non est causa.

Respondeo, partes componentes tunc esse cau-
sas, quando earum una est potentia, & altera est
actus, id est quando una recipit, & altera perficit
aliam; si autem æquilibet tantum se habeant, &
una non sit actus, altera vero potentia, certè non
sunt causæ compositi. Partes compositi substantia-
lis, materia scilicet est potentia, & forma est actus;
id est sunt causæ compositi: partes vero complicit
integralis non sunt actus & potentia, id est non
dicuntur illius causa. Taceor quod materia non ef-
fectuat quidem dat esse suo effectui, sed subiectivæ
tantum. Dare autem esse subiectivæ, & recipere,
non opponuntur.

E

Obiicitur secundò. Causa est quæ realiter influit
in effectum: causa finalis non influit realiter, sed
ad summum metaphorice, cùm multoties finis
non existat in rerum natura quando producitur ef-
fectus; cùm enim ambulo propter sanitatem, non
existat in me sanitas; quod autem non existit,
non influit.

Respondeo, causam finalem esse veræ ac proprie
causam; influit enim vere ac realiter in effectum per
motionem metaphoricam: nego autem quos
propterea finis metaphorice solum influit; ad
influxum

Secunda
objectione.

influxum enim illum realem non requiritur existentia, ut constabit postea.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio, plures causas esse quam quatuor, quia causa exemplaris est vera causa, quæ distingui debet ab aliis omnibus. Obiectum actus causa est ipsis actus; visibile v. g. concurrat ad visionem: non est illa ex causis quatuor. Dispositiones materiae ad formam sunt verae causæ, neque tamen reuocantur ad villam ex illis quatuor: sicut neque terminus relationis, qui est eius causa.

Resp. causam exemplarem reuocari ad efficientem, cuius complementum est, ut ex dicendis patet. Obiectum potest considerari vel propter imprimis speciem per quam cum potentia producit effectus actum, & sic causa est efficiens; vel præcisè propter terminat & specificat cognitionem, & sic reuocatur ad causam formalem; est enim forma veluti extrinseca ipsis actus: quod dicendum etiam est de termino relationis. Dispositiones quæ presupponuntur esse in materia, priuoluam formam in eam introducatur, possunt considerari vel in ordine ad formam educendam ex materia, propter sunt dispositiones sine quibus forma non educetur ex materia, & sic pertinent ad causam materialem cuius sunt complementa; vel considerari possunt in ordine ad materiam quam actuant, & sic illæ sunt causæ formales; vel in ordine ad causam efficiensem, & sic causa sunt efficientes instrumentales, per quas forma proxime producitur.

§. III.

An, & quomodo bona sit diuisio causæ in remotam, & proximam.

Affertio.

Deo tertio, causam remotam, in cuius virtute agit causa proxima, esse veram, & propriè dictam causam; illam vero in cuius virtute non agit, non esse causam.

Explicatio.

Obserua, causam proximam aliquando agere in virtute alterius, aliquando in virtute propria. Tuac dicitur agere in virtute alterius, quando vel assimilat illi effectum, vel certè producit effectum se nobiliorem; ut quando calor producit ignem, agit in virtute ignis; quando lumen producit aurum, agit in virtute solis. Tunc vero non agit in virtute alterius, quando vel assimilat sibi effectum, vel producit effectum se ipsa ignobiliorem. Hoc posito,

Prima par-
tis proba-
tio.

Ratio primæ partis est, quia causa remota, in cuius virtute agit causa proxima, est causa principalis, cui soli tribuitur effectus: sed causa principalis cui soli tribuitur effectus, est vera causa: ergo causa remota, in cuius virtute agit causa proxima, est vera causa. Probatur maior, quia quoties calor producit ignem, quoties virtus semiinis producit plantam, & lumen producit aurum, nulla est causa principalis cui tributatur effectus prater causam remotam: ergo illa est causa principalis, cui soli tribuitur effectus. Secundò illa non est causa per accidens alicuius effectus, cuius loco tantum, & nomine causa proxima operatur: sed causa remota, in cuius solùm virtute agit causa proxima, huiusmodi est: ergo illa est vera causa.

Secunda pars.

Secundam partem probabunt argumenta mox facienda pro aduersariis.

Prima ob-
iectio.

Obiicitur enim primò: Ut aliqua sit propriè dicta causa, debet esse causa per se: sed causa remota est causa solùm per accidens: ergo causa remota non est propriè causa. Probatur minor. Illa dicitur causa per accidens, qua deficiente non deficit

A causalitas ex natura rei: sed deficiente causa remota ex natura rei, non deficit causalitas: ergo causa remota non est causa nisi per accidens. Probatur minor; nam calor separatus à subiecto eodem modo calefacere, sicut etiam calefacit in subiecto extraneo, v. g. in aqua: quantitas etiam in Venerabili Sacramento sustentat accidentia eodem modo, ac quando inhæret materia: frustra igitur est causa hæc remota.

Resp. causam remotam nullo modo esse causam per accidens. Ad probationem nego, causam per accidens illam esse, quā sublatā non tollitur causalitas, quia ut dicam *quæstionem* 3, instrumentum agere potest in virtute causæ principalis non existentis. Requiritur ergo tantum ut causa proxima agat in virtute causæ remotæ, sive illa exigit, sive non existat. Non dicitur ergo causa per accidens ex eo, quod eā sublatā maneat eadem causalitas; nam eā sublatā causā, tamen suam exercet causalitatem in virtute causæ remotæ, ut pater in exemplo caloris, qui separatus ab igne ageret eodem modo, sed semper tamen in virtute ignis, quando produceret ignem.

Obiicitur secundò. Causa materialis debet per Secundam unionem immutari: sed causā remotā existente, obiectio.

vno ad causam proximam nihil mutatur: ergo causa materialis remota non est propriè causa materialis. Maior est certa, quia vno est causalitas causæ materialis. Probatur minor, quia dum separatur quantitas à materia, seruat unionem eandem cum qualitatibus quas sustentat. Confirmatur, quia causa remota eodem modo dicitur causare, quo patres dicitur videri: sed solus color propriè videtur, qui solus est obiectum visus: ergo causa remota non est propriè causa.

Resp. causam materialem proximam debere per unionem immutari; causam remotam non debere immutari, quia sufficit ut causa proxima vniatur quatenus est vicaria causa remotæ, quo modo quantitas vniatur accidentibus. Ad confirmationem negatur causam remotam eodem modo causare, quo videtur patres; causa enim proxima causa ut virtus causæ remotæ; color autem non videtur ut virtus patries, cum ipse color sit obiectum visus.

Obiicitur tertio. Si causa remota esset vera, & Tertia ob-
propriè dicta causa, posset dici Deus esse veram ieslio. causam, quamvis remotè tantum concurreret ad effectus creatos: hoc autem communiter non ad-
mittitur, quia concursus immediatus requiritur.

Resp. verum esse, quod Deus esset verè causa effectuum creatorum, si esset causa solùm remota, in cuius virtute agerent causa creatae. Si autem Deus non ageret immediatè, dici nullo modo posset, quod causa creata ageret in virtute illius, sed ad summum, quia primam causam ipse produxit, idè Deus si non ageret immediatè, non esset causa, ut diceret plenius *quæst. 3.*

SECTIO III.

Quænam sint conditiones generatim necessariae ad causandum.

Dixi, quid, & quoutplex sit causa: nunc cùm certum sit, requiri vniuersim conditiones ali-
quas, sine quibus nulla causa vñquam causare pos-
test, meritè quæritur, quænam illæ sint. Primum autem necesse omnino est ut in ipsa causa sit virtus in actu primo ad causandum: deinde ut sit causalitas aliqua distincta (ut probabam nuper.) Diffi-
cultas igitur nunc tantum est potest, vtrum causa quilibet,

Tres condi-
tiones.

quælibet, ut actu causet, esse debet actu existens, sive sit causa physica, sive tantum moralis. Reliquæ conditiones singularum causarum propriæ proprium locum habent in libris de generatione, vbi dicitur de conditionibus actionis & mixtionis.

§. I.

um causa physice influens debet actu existere.

Causa finalis non necessariò existit actu, quando causat, quia causat, ut dixi, aliciendo ad amorem sui, & mouendo voluntatem ut eam velit obtinere; ad hoc autem non requiritur existentia, imò si esset existens, non causaret; cessat enim causatio finis, quando adest actualis possesso. Causa materialis & formalis non causant nisi existant actus; non enim causant nisi per actualem communicationem sui, & per mutuam unionem. Certum etiam apud omnes est, quod causa effectiva, quæ nunquam habuit existentiam, non potest causare; agere enim supponit esse. Difficultas igitur tantum est, utrum aliqua causa possit physice causare in eo instanti, quo licet dicere, *Non est, sed immediate antea fuit*: hoc enim sufficere plurimi assertur Thomistæ.

Dico primum, nullam causam posse physice causare in eo instanti, quo non est, sive antea fuerit, sive non fuerit. Ita fert communis & certa sententia, de qua videri possunt Suares *disp. 14. sect. 3.* & alij Theologi tract. de *Sacramentis*.

Ratio autem est primum, quia omnis actus secundus præsupponit necessariò actum primum: sed actus primus est res existens: ergo actus secundus, sive actio præsupponit necessariò existentiam causæ. Probatur minor, quia omnis actualitas realis & physica, est existentia: ergo causa in actu primo est causa existens actus. Deinde nulla res dare potest existentiam, quam non habet: sed physice causare, est dare existentiam: ergo nulla res physice causare potest si non habeat existentiam. Præterea, si res aliqua posset causare illo primo instanti, quo non existit, posset etiam causare in quolibet tempore sequenti, & in eo etiam instanti antequam sit; & sic latrare posset mortuus canis, & flere puer nondum natus: non enim est maior ratio cur in primo instanti sui non esse aliquid agat, quæ in instanti ultimo illius sui non est, aut in quolibet instanti sequenti: si enim ad causandum non requiritur existentia realis, non est maior ratio cur illa negetur sufficere quando ultimè non est, quæ quando primum non est. Denique quis dicat hominem mortuum posse videre, aut sentire, aut loqui, quod sequitur ex sententia quam reiiciimus.

Obiicitur primum: Ad hoc ut viuens dicatur mori, non exigitur ut actu viuat dum moritur, sed satis est, quod immediate antea vixerit: ergo patet ut aliquid dicatur agere, satis est quod immediate antea fuerit.

R. sp. sensum illius propositionis, *Sola viuentia moriantur*, non esse, quod ea quæ sunt actu viuentia, moriantur; sed quod ea moriantur, quæ habebant antea immediatè vitam, quia mori est habere negationem vita. Tunc igitur viuens moritur, quando definit habere vitam; vbi statim apparet disparitas, quia agere non est negatio existentia, sicut mors est negatio vita; id est implicat ut aliquid agat tunc quando primum non est.

Obiicitur secundum: Sicut contiguitas duorum corporum sufficit ut unum agat in aliud, ita suffi-

Acit ad agendum contiguitas inter existentiam effectus & existentiam causæ.

Resp. negando paritatem. Corpora contigua seruant existentias suas actuales, idèo unum agere potest in aliud: causa vero qua non est, non seruat existentiam simul cum actione.

Obiicitur tertio, causam moralē & causam finalē non existere actu, quando causant. **Tertia obiectio.** ergo nec est necesse ut actu existat causa physice influens.

Resp. esse disparitatem, quia causa moralis, & finalis mouent tantum & causant mediante cognitione; tam autem possunt cognosci præterita & futura, quam præsentia. Causa vero physica vero agit independentè à cognitione, quod supponit necessariò existentiam rei quæ agit. Imò si valeret argumentum, probaret, causam physicam posse agere quolibet instanti, quo non est. Sed hoc ut magis constet, videndum vltius.

§. II.

Verum causa moraliter influens debet actu existere.

Dixi §. 1. quomodo differant inter se causa moralis, & causa physica: nunc posito quod causa physica causare nequeat, nisi actualem habeat existentiam, metit disputatur, utrum idem etiam debet asseri de causa moralis, quæ non est causa solum finalis, sed est vero ac propriæ causa effectiva.

Dico tertio. Ad hoc ut aliqua causa moralis causet, non sufficit ut illa sit possibilis tantum, vel futura sub conditione, vel etiam ut in intentione solum existat; sed requiritur, ut sit existens pro aliqua differentia temporis, vel præsentis, vel præteriti, vel futuri; non exigunt autem ut sit actu existens: causa vero finalis potest actu causare, quamvis sit tantum possibilis, & existens in sola intentione. **Assertio.** Quod antequam probem,

Obserua, causam moralē valde differre à causa finali, quamvis neutra causet nisi mouendo agens ad operandum; quia causa moralis, meritorum v.g. vel demeritum, est vera causa effectiva, & mouet agens non tanquam aliquid bonum asequendum, sed tanquam aliquid iam positum, vi cuius ponatur aliquid aliud: v.g. bonum opus est causa meritoria gloria à Deo rependenda, quia illud opus bonum non mouet agens ut aliquid asequendum, sed ut aliquid, quo posito, rependi debet præmium. Furtum Helenæ (inquit Philosophus) causa fuit Troiani belli, quia mouit Græcos ad inferendum bellum; non mouit autem tanquam bonum aliquid asequendum, sed tanquam aliquid positum, quo videlicet posito, ponatur bellum. Finis vero mouet tanquam bonum aliquid asequendum, v.g. merces causa est finalis illius qui rectè operatur, quia per sui amorem allicit ad illam obtinendam. Breuius dici posset, quod causa moralis mouet tanquam id à quo est motus; id est causa est efficiens: causa vero finalis mouet tanquam id propter quod est motus. His positis,

Primum dixi, causam moralē causare non posse si sit tantum possibilis: v.g. esset absurdum dicere illum esse causam mei furti, qui potuit illud mīhi suadere: illum mereri coronam, qui potuit pugnare. Ratio est, quia causa omnis effectiva debet existere quando causat; est enim id à quo est motus: causa moralis est causa effectiva, differt enim (ut ostendebam) à causa finali, & est id, quo posito, est

Discretio
causa moralis & causa finalis.

Non potest
est tantum possibilis.

est effectus, non autem id propter quod obtainendum: ergo causa moralis non debet esse tantum possibilis.

Neque futura tantum sub condicione.

Secundò dixi, non sufficere ut causa moralis sit futura tantum sub condicione: v. g. non potest dici aliquis causa mei furti, quia si adfueret, suafueret furturn: peccata, quæ Petrus committeret, si vivi et diuini, non possunt esse causa damnationis eius; nec bona opera, quæ faceret, remunerari possunt à Deo. Ratio est, quia id quod non est futurum nisi sub aliqua condicione, est in statu solùm possibili priusquam posita sit condicione; res autem in statu solùm possibili non potest causare moraliter. Deinde sequeretur puniti posse à Deo peccata conditionate solùm prævisa, v. g. pueros occidi à Deo propter peccata quæ commissuri erant, si diuini vixissent: remunerari hominem à Deo propter opera bona, quæ facturus erat si accepisset à Deo vocationem congruam. **Q**uæ omnia saepe damnata sunt contra Semipelagianos. Et sane sunt absurdissima, quia sequeretur nullum esse hominem, qui non mereatur simul gloriam & damnationem, quia nullus est homo cuius futura peccata Deus non præuideat, si gratias congruas amoueat: nullus, cuius non præuideat multa opera bona, si gratias illi præparat congruas.

Nec existere in sola intentione.

Non requiritur ut sit præsens.

Prima obiectio.

Seconda obiectio.

Tertia obiectio.

Tertiò dixi, non posse causam moralem causare si existat solùm in intentione, quia causa efficiens, vt dixi, est id à quo iam posito ponitur effectus; id est actu existere pro aliqua differentia temporis, alioquin non est causa efficiens; causa verò moralis causa est efficiens.

Quartò dixi, posse causam moralem causare, quanvis non sit actu existens pro tempore præsenti, modò sit actu existens, vel præterita, vel futura; quia bonum opus præteritum mouere potest ad retributionem præmij & quæ ac præsens; & bonum item opus absolute futurum: nam merita Christi v. g. antequam essent, causa fuerunt morales omnium gratiarum, quas ab initio mundi latus est Deus Patribus antiquis.

Obiicitur primò, causam finalē posse causare quando existit solùm in intentione: ergo causa re quoque potest causa moralis, quia causat mediā cognitione, & quæ ac causa finalis.

Resp. negando paritatem; causa enim finalis causat quidem media cognitione aliquius rei ut consequæ, id est sufficere ut existat in intentione. Causa verò moralis causa est efficiens, quia mouet media cognitione aliquius rei iam posita; non enim meritorum gloriam ut bene operer; sed quia bene operatus sum, vel quia sum bene operatorus. Quæ doctrina est valde vtilis ad soluendas plures difficultates theologicas.

Obiicitur secundò. Causa moralis saepe causat, quanvis non habeat existentiam; potest enim Princeps dare militi arma in præmium victoriae, quam præuider illum reportaturum.

Resp. posse causam moralem causare quando præuidentur futura, sed non posse tamen Principem dare arma militi ut præmium victoriae, quam arma illa causatura sunt: potest ergo dare arma militi propter victoriae ut causam finalē, sed non propter victoriae ut causam moralem, ut dicitur *secl. 5.*

Obiicitur tertio. Causa efficiens physicæ influens, debet existere actu, quia est causa efficiens: sed causa moralis est causa efficiens: ergo debet actu existere; si enim causare potest ut futura, certe causare potest ut existens in sola intentione.

Resp. allatam esse disparitatem causæ influentis

A moraliter, quæ causat mediā cognitione; & causæ influentis physicæ, quæ causat sine media cognitione. Non sequitur autem, quod causare possit existens in intentione, quamvis causare possit ut futura; quia quando præuidentur futura, causat ut aliquid præsumit, atque adeò ut existens: quod autem est solùm in intentione, non est existens.

SECTIO IV.

Causarum comparatio cum effectu.

Tripliciter video comparari posse causam cum suo effectu. Primo quoad definitionem, vtrum scilicet debet omissis causa distinguiri à suo effectu: secundò quoad prioritatem & nobilitatem: tertid quoad pluralitatem, vtrum videlicet possit idem effectus penderet à pluribus causis totalibus; quod enim ulterius queri poterat, vtrum eadem causa possit habere plures effectus diversæ speciei, non habet difficultatem.

§. I.

Qualis esse debet distinctio inter causam & effectum.

Certum est primò, causam finalē non distinguiri necessariò ab effectu, quia certum est quod līs vnu ex effectibus finis, est ipse finis; quia finis ut existens in intentione, causat seipsum in executione.

Certum est secundò, causam efficientem semper distinguiri ab effectu suo ut primo productō, quia ciens certum est, quod nulla res potest seipsum primò producere; nam est prior & posterior seipsum secundum tandem actionem; atque ita existeret, & non existeret.

Difficultas igitur est, quomodo materia & forma distinguantur ab effectu suo: deinde, vtrum scilicet causa efficiens possit saltem diuinitus reproducere seipsum.

Dico primò. Causam materialem naturaliter quidem semper distinguiri à suo effectu, sed non in cluio. Duplicare tamen ut diuinitus aliquid recipiat seipsum ut reproductum: posset v. g. quantitas ut primò producta sustentare seipsum ut reproductam.

Ratio est, quia causa materialis illa est, quæ Ratio, causæ recipiendo, & sustentando: naturaliter autem nihil sibi ipsi potest vniiri, & à seipso sustentari; nam ad hoc requiretur reproductio, quæ naturaliter est impossibilis: ergo naturaliter est impossibile ut causa materialis non causeret seipsum. Diuinitus autem est possibilis reproductio quantitatis: sed posita reproductione quantitas sustentari à seipso poterit, quia sibi ipsi poterit vniiri, cum ens reproductum pluribus aequaleat; ergo diuinitus potest causa materialis causare seipsum.

Obiicitur. Vnu dicit necessariò distinctionem obiectio duorum: ergo causa materialis non potest causare seipsum; non enim causat nisi per unionem. Deinde causa materialis causat ut pars determinabilis, sed nihil potest esse pars determinabilis sui ipsius; ergo nulla causa materialis seipsum causare potest. Denique totum maius est sua parte: istud autem totum in quo idem est sibi vniuit, non est maius sua parte: igitur fieri non potest totum ex rebus producta, & sibi vniuit.

Resp. rem reproductam aequaleat pluribus; unionem autem non necessariò dicere distinctionem realem plurium, sed satis esse distinctionem aequivalentem.

æquivalentem. Verum est, quod materia causat ut pars determinabilis, quando vnitur formæ à se distinctæ; quando autem diuinitus sibi ipsi vniaretur, tunc non causaret ut pars determinabilis, sed causaret tantum sustentando. Denique totum semper est maius sua parte, quia totum istud in quo duas partes essent eadem res bis producta, maius æquivalenter esset sua parte, quia res bis producta est æquivalenter multiplex.

Seconda conclusio.
Ratio.

Dico secundo, causam formalem semper distinguiri à suo effectu formalis, non adæquatè, sed inadæquatè tantum.

Ratio est, quia duo sunt effectus causæ formalis, ut dicetur *qua. p. seq.* alter est unio, quæ sine dubio distinguitur à forma, ut probatum est: alter est compositum, quod appellatur effectus formalis formæ, quia forma in subiecto vocatur effectus formalis, compositum autem est forma in subiecto, seu forma unita subiecto: compositum ergo est effectus formalis formæ; sed compositum cum includat formam & aliquid aliud, non potest ab ea distingui nisi solum inadæquatè: ergo forma distinguitur semper inadæquatè à suo effectu formalis.

Obiectio.

Obiicitur. Materia diuinitus causare potest seipsam: ergo etiam forma causare seipsam potest diuinitus; imo si aliquid recipetur in seipso, est causa formalis sui ipsius. Deinde iudicium consequentia in discurso syllogistico, est causa formalis iudicij consequentis; nam allentior conclusionis, quia sequitur ex premis: & tamè ab eis non distinguitur: ergo causa formalis non distinguitur à suo effectu formalis.

Resp. materiam esse causam tum formæ, quam recipit; tum compositi: formam vero non esse causam subiecti à quo recipitur, sed solius compositi: unde fit ut materia cauare possit seipsum reproducere, forma vero nunquam seipsum causare possit; quia si forma recipere seipsum, iam non esset causa formalis sui ipsius, sed causa materialis. Denique in conclusione syllogistica semper verum est quod iudicium consequentia, quod est causa formalis iudicij consequentis, distinguitur inadæquatè à iudicio integro, quod conclusio est, & includit duo; primum est, conclusionem sequi ex premis: secundum est, eis veram connexionem prædicati & subiecti.

Tertia conclusio.

Dico tertio, causam efficientem posse diuinitus reproducere seipsum, atque ita illam non distingui essentialiter ab effectu. Ita docent Suarez, Valentia, & alij communius in tract. de Eucharistia, vbi docent quod Christus iam existens producere possit seipsum in Sacramento Venerabili. Contrarium autem docent Vasquez, Moncaeus, Albertinus, Hurtanus, Delugo, Gillius: contra quos,

Prima ratio.

Ratio sit primo, quia non implicat ut aliquid secundum diuersos conceptus penderet à seipso, sit prius seipso, supponat seipsum; omnis enim contradictionis est secundum idem: sed si aliqua causa efficientis reproduceret seipsum diuinitus, eadem res secundum diuersos conceptus penderet à seipso, & supponeret seipsum, quia eadem res ut reproducere penderet à seipso ut primo producta: ergo non est implicantia in eo quod aliqua res seipsum reproducat. Deinde tunc non potest esse contradictionis secundum idem, quando terminus est æquivalenter multiplex: sed res reproducita est æquivalenter multiplex: ergo non potest esse contradictionis in reproductione rei alius à seipso. Præterea potest homo reproducere seipsum occidere, & tamen manere viuus; unde argumentor. Tunc non implicaret, ut aliquid efficeret posterius seipso, quia homo reproductus æquivaleret duobus: ergo non implicat aliquid esse prius seipso ut reproducere, quia æquivaleret duobus. Mitto rationes alibi adductas ex mysterio Eucharistia.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A stia, vbi Christus saltem moraliter seipsum reproducit: non est autem maior implicantia, quod aliquid reproducat physicæ seipsum, quam moraliter, quia causa moralis tam præsupponit existens in aliqua differentia temporis ante suum effectum, quam causa physica. Potest ergo aliquid physicæ reproducere seipsum.

Obiicitur primò. Nulla actio potest in eo instanti Prima obiectio. dare esse actuale termino, quem in eo ipso instanti actio. præsupponit esse: sed si aliquid reproducat seipsum, dabit esse actuale termino, quem pro eo instanti præsupponit esse; cum enim ipse terminus productus sit causa efficientis actionis, necesse est ut actio præsupponat terminum existentem: ergo nulla res potest seipsum reproducere. Probatur maior. Implicat aliquid esse prius alio, & non esse prius: sed si actio præsupponat suum terminum existentem ut priorem, erit actio illo prior, & non prior: ergo nulla actio dare potest esse termino quem præsupponit existentem pro eo instanti.

Resp. distinguendo maiorem. Nulla actio potest in eo instanti dare primum esse actuale termino quem præsupponit esse, concedo; non potest dare secundum esse actuale, nego. Ad probationem dixi, posse aliquid esse prius, & non prius aliquo sub diuerso conceperu, non sub eodem: sicut etiam supponetur existens, & non existens sub diuerso conceptu. Et sane Christus ut reproductus in Eucharistia est posterior seipso prout existente in celo.

Obiicitur secundo. Causa & effectus sunt correllata: ergo distinguuntur realiter; eiusdem enim ad seipsum non est relatio. Confirmatur, quia denominatio causa non minus est ad res distinctas, quam denominatio Domini, & Regis: sed implicat ut aliquis sit dominus & seruus sui ipsius: ergo implicat etiam ut sit causa.

Resp. causam & effectum non esse correllata, si diuinitus idem seipsum reproducat. Ad confirmationem nego eandem esse rationem domini, & cause; nam ut aliquis sit dominus alienus, debet habere aliquod ius, quod non habeat ille, cuius est dominus. Implicat ergo ut aliquis seruus sit sui ipsius. Ut aliquid caulet aliud, non requiritur talis distinctio iurium.

Seconda obiectio.

S. II.

Qualis esse debeat prioritas inter causam & effectum.

Certum est, posse aliquid quadrupliciter esse alio prius, tempore, origine, natura, ratione. Prius tempore dicitur id, quod existit aliquo tempore antequam existat aliud, ut pater in creatis semper prior est suo filio. Prius origine dicitur esse id, à quo est aliud, soletque appellari prioritas à quo; quia in suo conceptu nec includit, nec excludit prioritatem temporis, aut naturæ, aut rationis; sed ab illis praescindit, siquidem in diuinis excludit illas omnes prioritates; includit autem illas in creatis. Prius natura dicitur id, à quo aliud penderet, sol v. g. prior natura est sua luce, quia lux ab eo penderet, neque tamen in illo priori dicere licet. Sol est, & non est lumen; sed tamen, Lux est dependens à sole: prioritas enim naturæ non est vlo modo prioritas in quo quia non negat actualem existentiam eius quod est posterius naturæ; sed est duntaxat prioritas à quo, quia dicit duntaxat quod unum sit dependenter ab alio, quod validè notandum est, quia multa s̄apē video dici de instantibus naturæ falsa, & difficultia, & singuli naturæ instantia tanquam essent instantia durationis. Prius ratione dicitur illud, quod potest concipi

M. fine

sine alio, & est vel illo vniuersalius, vel ratio & radix illius: animal v. g. est prius ratione quam homo, quia potest concepi sine homine, & est illo vniuersalius. Divina intellectio est prior quam volitio, quia licet possit esse ac concepi cognitione sine volitione, nunquam tamen volitio sine cognitione concepi, aut esse potest. His ita positis,

Prima conclusio. Dico primò, causam non esse necessariò priorem tempore, quam effectum.

Ratio est, quia causa qua libet necessaria eodem ipso instanti agit, quo est: ergo non est prior tempore quam effectus; sed v. g. non est antiquior suo lumine. In dī in causa finali patet, quod sanitas est posterior ambulatione, qua medium est ad illam. Causæ quoque intrinseca nullo instanti sunt, quo non causent compositum.

Secunda conclusio. Dico secundò, causam in actu primo esse priorem tum origine, tum ratione, quam effectum & causalitatem. Causam vero in actu secundo non esse priorem ratione.

Ratio est, quia illud dicitur prius ratione, quod potest sine alio concepi: causa in actu primo concipi potest sine suo effectu; prius enim concipiatur esse in actu primo, quam concipiatur esse in actu secundo. Causa vero nunquam concipi potest actu causare, quin concipiatur effectus; si enim causat, aliquid causat.

Tertia conclusio. Dico tertio, causam tum in actu primo, tum in actu secundo esse priorem natura, quam effectum.

Ratio est, quia prius natura illud est, à quo aliud penderet: sed effectus pendet à causa, tum in actu primo, tum in actu secundo: ergo causa tum in actu primo, tum in actu secundo est prior natura suo effectu.

Triplex objectio. Obiicitur primò. Correlativa sunt simul natura, & tamen unum causa est alterius; pater enim causa est filii: ergo causa & effectus sunt simul natura.

Resp. correlativa ut correlativa esse simul natura; pater v. g. & filius, propterea inuicem referuntur, sunt simul natura; propterea autem unus est causa alterius, non sunt simul natura.

Obiicitur secundò, causam in actu secundo non posse concepi, nec esse, quin sit & concipiatur effectus: ergo causa in actu secundo dici non potest prior suo effectu, cum in nullo instanti sit causa in actu secundo, quin sit effectus.

Resp. eo argumento probari tantum, quod causa in actu secundo non est prior ratione quam effectus; sed non probari, quod non sit prior natura; cum enim effectus ab ea penderet, necesse est ut sit posterior natura, quam causa.

Obiicitur tertio. Illud non est prius natura, quod est posterior tempore: finis tempore posterior est, quam media: ergo finis non est prior natura quam media.

Resp. negando maiorem, quia finis causat propterea in intentione; unde prior est natura, quam sit posterior tempore quoad exequitionem.

S. III.

Vtrum possit idem effectus pendere à pluribus causis totalibus.

Causæ totales diuersi. **H**æc est tertia cause comparatio cum effectu, in qua multò maior difficultas est, quam in precedentibus: pro cuius clara solutione,

Certum est primò, eundem effectum pendere posse à pluribus causis totalibus diuersi generis, id est quarum una sit materialis, altera formalis, altera effectiæ, altera finalis: in dī nullum est corpus, in quod non conueniant quatuor illa gessera causarum.

A Certum est secundò, posse eundem effectum pendere à pluribus causis diuersi ordinis, etiam totalibus, quarum scilicet una subordinata est alteriæ effectus enim idem penderet à Deo, & à creatura: idem effectus penderet ab instrumento, & à causa principali.

Certum est tertio, implicate omnino ut idem effectus penderet à pluribus causis interioris totalibus, id est ut habeat plures materias, vel plures formas totales; quia haec causa cùm causent effectum per communicationem sua entitatis, necesse omnino est ut tot sint effectus, quod sunt entitatis diuersæ, alioquin posset idem esse simul homo & draco.

Certum est quartò, posse eundem effectum pendere à pluribus causis totalibus in actu primo, id est, quarum vnaquaque virtutem habeat sufficientem ad producendum effectum se sola; nam duæ candelæ simul producunt ignem, quem carum altera sufficienter posset producere; potest enim aliqua causa esse totalis, vel in actu primo, vel in actu secundo. Totalis in actu primo ea est, quæ de se potest ad præbendum totum influxum necessarium ad productionem totius effectus. Causa totalis in actu secundo est illa, quæ dat influxum sufficientem ad productionem totius effectus, etiam si sola esset.

Causa totales in actu primo.

C Certum est quinto, posse eundem effectum pendere à pluribus causis, quarum singula totum producunt effectum, quia v. g. si duæ candelæ producent ignem in altera candelæ, singula totum producunt ignem; causa enim partialis alia dicitur partialis partialitate effectus, qua partem duxata effectus producit; alia partialitate causa, quæ non dat totum influxum sufficientem ad productionem effectus, licet totum producat effectum, & nihil in ea sit quod non ab ea penderet.

Causa totales totalitate causa.

C Tota itaque nunc in eo est controversia, vtrum Status quo possint plures cause finales, aut efficientes, non finis quæ subordinate causare unum effectum totaliter in duplex,

in actu secundo, ad eum ut vnaquaque præbeat influxum necessarium hic & nunc, etiam ablato influxu alterius causa. In qua difficultate controversia sunt quatuor: primò vtrum naturaliter penderet possit à pluribus causis efficientibus: secundò, vtrum penderet possit à pluribus finalibus: tertio vtrum supernaturaliter penderet possit à pluribus causis efficientibus simul concurrentibus: quartò, vtrum penderet possit à pluribus concurrentibus, etiam diuersim.

S. IV.

Vtrum plures cause totales, tum efficientes, tum finales possint naturaliter concurrere ad eundem effectum.

D Ico primò, esse impossibile naturaliter, ut assertio non idem effectus penderet à pluribus causis efficientibus eiusdem ordinis totaliter concurrentibus. Ita docent cum communi sententia Vasquez

E 1. part. disp. 29. num. 17. Suarez disp. 26. sect. 4. & sepe alibi, Valentia 3. parte. disp. 3. quest. 3. part. 3. Contra Salam tract. 1. disp. 8. num. 21.

Ratio est primò, quia si concurrent simul plures causæ totales efficientes, una esset prorsus superflua; causa enim totalis das se sola totum influxum necessarium ad productionem effectus, ad eum ut si auferretur omnis alia causa influens, produceretur effectus ex hi huius influxus, quem ista præbet: ergo naturaliter causæ plures efficientes non possint effectum eundem producere. Consequens est evidens, quia Deus non dat concursum superfluum; concursus autem, quem daret duabus causis totalibus

Prima ratio.

Quæst. I. Sect. IV. de Causis in communī. 135

bus, esset superfluus. Deinde actio vna totalis haberet terminum distinctum à termino alterius actionis totalis: sed quando duas actiones totales agunt, duas sunt actiones totales: ergo sunt necessarii duo termini. Probatur maior. Actio totalis non potest habere terminum nisi cum ad quem determinatur à causa prima: sed non determinatur ad terminum eundem alterius actionis totalis, vt patet inducione: ergo actio vna totalis exigit terminum distinctum à termino alterius. Denique naturalis dependet effectus à causa est indigentia effectus: sed nullus effectus potest indigere duplii causa totali: ergo neque potest ab ea dependere.

Dico secundum, posse unum & eundem actum externum pendere à pluribus causis finalibus adæquatis, etiam naturaliter: contra Valsquem infra citandum, & paucos alios.

Obserua, quid sit actus externus & finis adæquatus. Dicitur enim actus externus, *Actus aliquis imperatus ab aliquo actu voluntatis: v.g. cum voluntas imperat manu ut scribat, intellectui ut cogiter, sibi ut exerceat actum virtutis; illi omnes actus vocantur actus externi.* Actus autem internus appellatur, *Actus elicitus immediatè à voluntate, & non imperatus ab illo alio eius actu.* De solo hīc loquor actu externo, quia certum est, actu internum voluntatis non posse pendere à pluribus finibus intrinsecis adæquatis, quia si actu internus haberet plures fines internos adæquatos, haberet plura obiecta formalia adæquata; finis enim est ipsum obiectum actu interni. Hoc autem absurdum est. Finis adæquatus ille vocatur, *quem ita intendit voluntas, ut etiam solus esset, propter illum fieret actus;* vt cū quis Romanum proficendum putat vt obtineat beneficium, & inuicta loca sancta, ita proficeretur omnino etiam solus obtinendum ei esse solum beneficium, vel etiam inuisenda tantum ei essent loca sancta. Finis inadæquatus est is, *quem ita voluntas intendit, ut si solus esset, non sufficeret media;* vt si Romanus eas ad videndum amicū, & obtinendum beneficium; ita vt si solus tibi esset visendus amicus, Romanum non ires, tunc amici visita-
tio non est finis nisi partialis. His positis,

Ratio conclusionis est, quia experimur nos ire sibi in forum ad emendas merces necessarias, & ad videndum & grotum charissimum amicū; aut etiam mater vt videat filium, ita vt dici soleat: *Si mihi eundum dumaxat esse in forum ad emenda necessaria vita & subisdia, omnino irem;* & si videndum mihi tantum esset amicus moriū ursus, etiam sanè irem. Similiter sapientissimum consilium est piorum hominum, & opera omnia sua ex pluribus virtutum motiū elicere, v.g. qui dat elemosynam, intendit satisfacere pro peccatis ex motu pœnitentiae; honorare Deum ex motu charitatis; subuenire proximo ex moriū misericordia; qui omnes sunt fines totales: ergo potest idem effectus pendere à pluribus finibus totalibus.

Respondeat Valsques, ex illis finibus non concur-
tere actu nisi solum unum, alios vero non cōcurre-
re nisi potestativè. Dū v.g. dico, *Iren in forum si mihi esset tantum inuisenda amicus;* nō significat quod duo illi finis simul concurrat, sed tantum illū con-
cursum, si alter non concurreret; vel certè omnes quidem fines concurrere, sed inadæquata tantum.

Sed contraria, quia sequeretur illum non posse plus mereri, qui opus idem elicit ex pluribus motiūs, quā ei qui elicit ex unico motu totali. Probatur, quia sicut plures causa efficentes partiales nō plus producent, quā vna causa totalis, vim habens ad totum effectum producendum, eo quod non concur-
rant totaliter; ita non plus meretur is qui bonum

R.P. de Rhodes cursus Philosophi.

A opus elicit ex pluribus motiūs, quā vna qui elicit tantum ex uno: & hoc manifestum est si vnicus tantum finis cōcurrat, vel certè si omnes simul sumpti non concurrent, nō quantum concurreter vnicus.

Obicitur primò contra priorem conclusionem. *Prima ob.* Si duo ignes eidem stupra simul applicarentur, *icē io.*

produceret sine dubio ignem vt causa totales: quod probo. Agens necessarium agit quantum potest; sed uterque ignis est agens necessarium, & supponit habere vim sufficientem ad producendum totum ignem in stupra: ergo uterque ignis producet ignem totaliter in stupra. Denique causa libera possunt admittere aliquam superfluitatem; possunt duo Angeli v.g. applicare totam suam vim activam ad mouendum lapidem. Denique causa totalis illa vocatur, quae dat totum influxum necessarium vt producatur effectus: sed in casu proposito certum est singulū ignes dare totum influxum necessarium ad effectus productionem; influxus enim ille actio est: sed actio tota est à singulis ignibus: ergo singuli ignes conferunt totum influxum necessarium.

Respondeo distinguendo primum antecedens: si duo ignes eidem stupra applicarentur, producerebant simili eundem ignem, vt causa totales in actu primo, concedo; vt causa totales in actu secundo, nego. Id est, singuli haberent quidem virtutem ad praebendum totum concursum necessarium ad productionem ignis, sed non præberent totum concursum necessarium, quia vnuus impedit alium, ne totam suam activitatem exerat, cum simul producat eundem effectum. Igitur si effectus producendus non sit capax intensionis, & producatur in instanti, tunc duo agentia non exerunt totam suam vim, sed vnuus impedit aliud, ita vt ambo agentia faciant vnicū concursum similem ei quē daret vnuus ex agentibus illis, si esset solum: si effectus sit capax intensionis, tunc intensor producitur à pluribus, quā vno & sic ambo agentia suā vim exercent totā; sic enim quando duæ sunt lucernæ, maius in aere lumen producitur. Quod si effectus non sit capax intensionis, & nō fiat in instanti, tunc ambo causa concurrebant ad eum celerius producendum, quā si vnicā tantum esset.

Ad probationem ergo distinguuntur maior: causa necessaria semper agunt quantum possunt, quando nullum est impedimentum, concedo; quando est aliud impedimentum, nego. Hic autem est impedimentum, quia vnuus ignis eo ipso quod simul agit, & confert aliud concursus necessarij ad effectū, impedit ut alter dare possit totum quod est necessarium, sicut ignis producere potest in subiecto calorem vt octo, & est agens necessarium, si tamen inueniat iā quatuor gradus productos in ligno, nō producet nisi quatuor. In casu itaque proposito uterque ignis ageret, sed actione solū partiali, quia vel nō exerceat totā suā vim in actu secundo, vel producet celerius.

Deinde nego, causa libera possere admittere hanc superfluitatem, quia omnis actio totalis habet naturaliter terminum sibi proprium, ad quem determinatur à causa prima, que non determinat duas actiones ad eundem numerū effectū.

Denique distinguuntur illa maior: causa totalis illa est, quae totum exhibet influxum necessarium, etiam si sola esset, concedo; quae dat totum influxum necessarium, prout tantum est alteri coniuncta, nego. Ignis ergo iunctus alteri producitur totum influxum, id est totam actionem; neque tamen causa est totalis, quia non agit nisi vt coniunctus alteri, & hoc est non exhibere totum influxum necessarium.

Obicitur secundum contra secundam conclusionem. *Secunda ob.* Ideo non potest vnuus effectus pendere à pluribus causis totalibus efficientibus, quia vna est superflua: sed vnuus etiam ex finibus istis esset sufficiens;

M. 2 perflus;

Secunda
conclusio.

Actus ex-
ternus.

Finis adæ-
quatus.

Ratio affer-
matio.

Eius.

136 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

perflius: ergo non potest unus effectus pendere à pluribus finibus adæquatis.

Respondeo distinguendo minorem: unus ex ipsis finibus esset superflius in ordine ad actionem concedo, id est multiplex ille finis non est necessarius, ut eliciatur actus; sed nego illum esse superfluum in ordine ad ipsum operantem; quia cum isti finis sint boni operanti, nullo modo dici possunt superflui in ordine ad ipsum.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio. Si potest voluntas constituere sibi duos fines adæquatos ad unam & eandem actionem externam, pari modo potest pendere à libertate, ut applicet, vel non applicet vires suas ad trahendam nauim, & ita plures homines trahent nauim ut causæ totales.

Resp. negando paritatem; disparitas enim primò est, quia duplex actio totalis simpliciter esset inutilis, etiam in ordine ad operantem; finis autem illi plures non sunt omnino inutilis. Deinde agens liberum impediri non potest in propositione finis, sicut impediri potest in applicatione virium, si timor effectus ab alia causa productus sit. Denique voluntatis libertas exigit, ut quos volet fines, sibi possit constituere; non exigit ut se determinet ad inviduum actus, sed ad illud à Deo determinatum; Deus autem non determinat ad eundem numero effectum, ad quem determinata est altera actio totalis.

Obiicitur quartio. Non potest idem actus internus respicere plures fines adæquatos intrinsecos: ergo neque actus externus potest fieri ex pluribus adæquatis. Probo consequentiam. Si fieret actus externus ex pluribus finibus adæquatis, penderet à pluribus actibus internis adæquatis in genere causa efficientis; quod est impossibile.

Resp. non est absurdum, ut unus, & idem actus externus penderat à pluribus actibus internis, quia illi non sunt causæ totales physica, sed ad summum morales, quatenus imperant illum actum; loquutus autem sum hactenus de causis physicas.

S. V.

Virum diuinitus plures causa totales efficientes possunt simul influere.

Prima pro-
batio.

Dico tertio. Potest idem effectus supernaturaliter produci à pluribus causis simul & totaliter concurrentibus. Negat hanc acriter Vasquez *tom. 3. in 3. pariem. d. ff. 29. c. 4.* pluresque citat Doctores, & ait sententiam, quam proposuit, esse distinctam Scriptorum autoritate; sed eam tamen sequuntur, & latè probant Cafutanus, Suarez, Fonseca, Hurtadus, Auerfa, & qui eam negauere veteres, de sola loquuntur potentia naturali ordinaria.

Seconda probatio.

Ratio enim primò est, quia eadem forma, tum substantialis, tum accidentalis, poni à Deo potest in duobus subiectis totalibus: ergo potest etiam facere ut penderat à duabus causis effectu totalibus. Sint enim in cubiculo due candelæ, quarum qualibet possit producere quinque gradus luminis in aere: potest Deus utriusque dare totū concursum necessarium ad lumen ut quinque producendū, & tamen efficere ut non producatur nisi lumen ut quinque, sed amba producatur sicut quinque gradus luminis.

Secundò. Si locus potest determinare duas actiones totales ad eandem individuationem effectus, potest idem effectus prodire à duabus causis totalibus; potest autem Deus hoc primum: quod probo, quia causa prima potest actionem determinare ad quod volet individuum, tum existens, tum corruptum: ergo potest determinare duas numero actiones ad effectum omnino eundem. Deinde in sententia, quæ docet, *Sacramenta physica agere, certum*

A est, quod si duo Sacerdotes simul consercent, aut simul baptiscent, singuli producent totaliter Christi corpus, & gratiam in anima. Denique in eo quod duas causa totaliter producent eundem effectum, nulla est contradictione, ut constabit ex solutione eorum omnium, quæ obiciunt aduersarij.

Obiicitur enim primò: Nullus effectus pendere *Prima ob-
iectio.* potest ab eo, quo non indiget: sed nullus effectus indiget pluribus causis totalibus, etiam diuinitus, quia non potest elevari ut fiat indigentior, & imperfectior: ergo nullus effectus potest pendere diuinitus à pluribus causis totalibus. Maior certa est, quia dependencia effectus est ipsius indigentia.

Respondeo distinguendo maiorem: nullus effectus pendere potest naturaliter ab eo, quo non indiget, concedo; pendere potest supernaturaliter, nego:

B nā quamvis dependencia naturali modo se habens, sit indigentia; dependencia tamen se habens modo supernaturali, non est indigentia. Duplex enim est dependencia effectus, altera est ut fiat secundum finem extraordinarium, qui est potentia Dei manifestatio, aut alicuius rei similitudine: altera est ut fiat secundum finem ipsius naturæ. Dependencia igit effectus est, ut fiat vel secundum finem extraordinarium, vel secundum finem ordinarium: ut fiat secundum finem ordinarium, non indiget pluribus causis totalibus, sed illis indiget ut fiat secundum finem extraordinarium.

Instabis primò. Effectus non potest elevari ut fiat *Prima im-
perfectionis.* eleuatio enim augmentum est perfe- *Instans.*

C Cionis: sed si effectus fieret diuinitus capax dupli- *ca dependentia, à Deo eleuaretur ad maiorem im-
perfectionem, quia maior dependencia est maior imperfectionis: ergo effectus non potest fieri capax* maioris dependenciae totalis.

Resp. negando maiorem, quia per imperium Dei potest creatura reddi capax alicuius imperfectionis, cuius capax non est naturaliter, modò per eam non destruatur eius natura: v. g. natura spiritualis naturaliter non est capax combustionis, cuius tamen fit capax diuinitus.

Instabis secundò, ut effectus, qui naturaliter non est capax duplicitis dependenciae, incipiat esse illius capax, necesse est ut recipiat aliquid, per quod fiat ex incapacitate capax; debet enim in eo qui fit capax, cum antea non esset capax, fieri aliqua mutatio: sed effectus nihil omnino noui recipit quod nō haberet ut sit capax duarum actionum totalium: ergo non potest effectus fieri capax duplicitis dependenciae totalis.

Respondeo ex dictis prima disputatione de in- *Secunda in-
compossibilitate formarum, negando maiorem;* nam effectus qui non erat capax duplicitis actionis, potest fieri eius capax per solam connotationem imperii diuini extraordinarii, & actionis prout prodeuntis à tali imperio & Dei potentia prout fortiore in actu primo; quia scilicet effectus ille ante diuinum imperium totam habet capacitatem secundum id quod illa dicit in recto, non autem secundum id quod illa dicit in obliquo.

Instabis tertio. Id quod est superfluum, non potest aliiquid agere, alioqui non est superfluum: secunda hec causa totalis superflua est: ergo illa non potest aliiquid agere.

Resp. negando maiorem; nam id quod agit, superfluum est, si agat id quod fit, etiam ab alia causa: huiusmodi est secunda hec causa totalis.

Instabis quartò. Si effectus pendere potest diuinitus à pluribus causis totalibus, potest etiam pendere naturaliter, quia penderet ab illis per potentiam naturalem, quod est pendere naturaliter.

Respondeo, effectum illum pendere à pluribus causis per vim naturalem diuinitus, & obedientia- *Quarta in-
liter eleuaretur; id est non pendere naturaliter.*

Obiicitur

Secunda
obiecitio.

Obiicitur secundò. Implicat ut causa potentior agens secundum totam suam virtutem, non plus operetur quam si operaretur minus potens: hoc autem acciderit si plures cause totales producent eundem effectum, quia utraque illa causa simul sumpta potentior est quam si esset sola: ergo non possunt plures cause totales eundem effectum producere. Probatur maior, quia implicat ut causa plus agat, & non plus agat: causa potentior agens secundum totam suam virtutem, plus agit; & tamen non plus agit, quia non plus producit: ergo implicat ut causa potentior applicans totam suam virtutem non plus producat, quam causa minus potens. Confirmatur, nam ubi est maior influxus, ibi debet esse maior effectus: sed quando duæ sunt causæ totales, maior est influxus: ergo debet esse maior effectus.

Respondeo, causam duobus modis est posse potentiori alia causâ: primò intensiù, secundò extensiù. Tunc dicitur extensiù potentior, quando ad sunt plures influxus numero distincti, ex quibus non fiat una intensior, sed illi determinentur ad unum numero effectum. Causa intensiù dicitur potentior, quando habet influxum unum intensiore. Ideò ad argumentum distinguitur maior: causa potentior a tu applicans totam suam virtutem, plus operatur quam minus potens, si extensiù solum sit potentior, nego; si sit potentior intensiù, concedo, quia licet naturaliter pluribus illis influxibus respondere debat effectus intensior, fieri tamen potest ut illi à Deo determinentur ad unum numero effectum. Quando autem sunt plures causæ totales, illæ sunt extrinsecè potentiores quam una, sed non necessariâ sunt intensiù potentiores. Hinc ad probatiōem responderemus: non potest causa plus agere intensiù, & non plus agere, concedo; non potest plus agere extensiù, & non plus agere intensiù, nego. Ad confirmationem eadem solutio est; influxus enim est maior extensiù, non autem intensiù.

Tertia obiecitio.

Obiicitur tertio. Effectus qui penderet à pluribus causis totalibus, penderet ab illis, & non penderet; quod omnino implicat. Probo non pendere. Illud non penderet ab alio in suo existere, quod eo destructo manet; sed destructâ una ex his causis, manet tamen effectus: ergo effectus ab ea non penderet. Deinde non potest unus effectus pendere à pluribus causis, quia illæ sicut per plures actiones: sed non potest unus effectus fieri per plures actiones totales. Quod probo, quia omnis producere est traductio de non esse ad esse: sed non possunt esse duæ traductioes eiusdem rei de non esse ad esse: ergo neque duæ actiones totales. Probo minorem; ubi est duplex traductio de non esse ad esse, ibi est duplex non esse: sed implicat ut eiusdem rei sit duplex non esse: ergo implicat ut sit duplex traductio de non esse ad esse.

Resp. aquitacionem esse in illa voce, dependere; nam illa significare primò potest, quod effectus recipiat esse à causa, etiam si sublatâ recipere illud ab alia causa. Secundò significat, quod ab alia causa effectus aufertur. Si effectus penderet à pluribus causis totalibus, non penderet à singulis in secundo sensu, sed in primo tantum; nam à singulis verè acciperet esse. Unde ad argumentum distinguitur illa maior: illud in suo esse non penderet ab alio, quod manet eo destructo, si penderet ab eo tantum, concedo; si ab alio etiam penderet, nego. Deinde concedo, quod effectus qui à pluribus penderet causis totalibus, fieret per plures actiones totales; sed nego id esse impossibile, quia falsum est quod agere semper sit extrahere rem de non esse ad

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A esse, ut patet in conseruazione; sed significat tantum dare alteri esse, siue illud prius habuerit, siue non habuerit. Dicitur ergo agens extrahere suum effectum de non esse, saltem virtualiter, ad esse; id est ex vi sua actionis ita dat illi esse, ut extraheret illud de non esse, si anteâ non accepisset esse. Causa itaque totalis, & actio totalis extraheret rem de non esse saltem virtualiter; non extraheret formaliter.

Obiicitur quartò. Non potest una, & eadem Quarta obiecitio. actio pendere à pluribus causis totalibus: ergo neque idem effectus.

Resp. negando consequentiam; actio enim pendet essentialiter, & immediate ab agente i vnde fieri non potest ut hæc actio ab hoc agente non pendat: non potest pendere actio totaliter à pluribus agentibus, quia deberet manere sublatâ altero agente, sicut sublatâ altero agente totali maneret effectus qui non penderet essentialiter ab hoc agente, ut constabit statim.

§. VI.

VRVM possit idem effectus pendere à pluribus causis totalibus concurrentibus diuīsim.

Sensus quarti. **I**dest, utrum quilibet ita ex se pendere debeat à causis autem internis non potest esse controversia, quia illis variatâ certum est variari effectum, quem causant: mutatâ v.g. materiâ non est idem compositum. De sola causa efficiente dubitari potest, quia visum est pluribus. Theologis nullum esse singularem effectum, qui non determinet sibi certam causam, ita ut non possit ab alia confimili prodire, v.g. debere hunc numero ignem B, fieri ab hoc numero igne A, & non ab alio: dicunt enim quamlibet causam singularem, v.g. hunc ignem; comitare in se infinitos alios ignes, quos ipse solus possit efficere.

Dico quartò, posse unum effectum, etiam naturaliter pendere à pluribus causis totalibus diuīsim concurrentibus; atque adē nullum effectum habere certam, & determinatâ causam, à qua sola produci possit, & non ab alia; sed esse indifferentem ut producatur à qualibet alia causa virtutem habente ad eam speciem effectus: v.g. Petrus quemlibet hominem habere potuit patrem. Ita docent cuius Scoto Suarez, Averroë, & alij Theologi communis. Videntur repugnare S. Thomas & Thomistæ omnes.

Ratio autem est, quia sine ratione nulla sufficiens videtur alibi, quod singulæ cause certam sibi determinent seriem effectuum, & quod singuli effectus certas etiam causas respiciant; cum omnes causæ intra eandem speciem continere possint omnes effectus talis speciei; sunt enim aquæ nobiles ac illi: ergo non debet singi quod illi effectus non possint pendere ab aliis causis. Probo antecedens, quia si effectus quilibet respiceret unam causam potius quam alteram eiusdem speciei, respectus illæ essentialis deberet fundari vel in natura eius specifica, vel in differentia individuali: in neutra fundari potest, quia Petrus v.g. tum in natura specifica, tum in differentia individuali, non est magis similis Paulo quam Iacobo: ergo Petrus non respicit Paulum quam Iacobum, ut ab eo producatur.

E Obiicitur primò, hinc sequi, quod idem effectus potest seipsum producere, & causas illas à quibus productus est; in dñ quod sine miraculo potest reproduci res semel corrupta, quia si tota producio

Prima obiecitio.

M 3 huius

138 Philosophiæ Peripat. Lib. II. Disp. II.

huius individui oriatur à divina determinatione, per accidens erit quod Deus determinet ad productionem unius magis quam alterius.

Resp. negando hanc sequelam, quia nihil potest sine miraculo seipsum reproducere, vel causas à quibus est productum, vel res simul corruptas; quia Deus sine miraculo non potest determinare ad res illas producendas, ut dicitur infra cùm agam de determinatione ad individuum.

Secunda obiectio.

Oblicitur secundū, hinc saltem sequi, quod causa quilibet est causa per accidens, quia cuiuslibet causa per accidens est quod hunc, & non alium effectum producat; neque illa magis necessaria est, quam altera. Deinde omnis effectus determinatus exigit causam determinatam.

Respondeo, causam per accidens esse illam, qua non influit in effectum, vel ad illum non ordinatur; & sic causa licet determinatos non habent effectus, sunt tamen causa per se. Determinati effectus causas habent determinatas, ita ut siant ab hac potius quam ab alia; sed non habent ita causas determinatas ut non possint fieri ab alia.

Tertia obiectio.

Oblicitur tertio. Non potest eadem actio esse nisi ab hoc numero agente: ergo neque hic effectus potest esse nisi ab hac causa.

Resp. verissimum esse, quod omnis causalitas ita pendet ab una causa, ut ne diuinatus quidem possit pendere ab alia: v.g. haec actio, quae est ab hoc agente, non potest esse ab alio agente. Ratio est, quia id quod est essentialiter dependentia ab hoc agente, non potest pendere ab alio: sed haec actio est essentialiter dependentia ab hoc agente: ergo haec actio non potest ab alio agente dependere. Probatur minor, quia id quod immediate per seipsum pendet ab hoc agente, est essentialiter dependentia ab hoc agente: actio immediate per seipsum pendet ab hoc agente: ergo est essentialiter dependentia ab hoc agente. Maior evidens est, quia quod non pendet essentialiter ab hoc agente, sed pendere ab alio potest, debet per aliquid à se distinctum determinari ad hoc agens potius quam ad aliud: ergo quod pendet immediate, pendet essentialiter. Hinc ergo patet disparitas inter causalitatem & effectum, quia causalitas pendet immediate per seipsum, ideoque pendet omnino essentialiter: effectus autem non pendet immediate per seipsum, ideo non pendet essentialiter ab hac causa.

SECTIO V.

Causarum comparatio inter se.

Prima comparatio.

Multiplex inter causas potest institui comparatio: primò secundū rationem prioritatis in causando, sive inquiri potest, cuius causa prior sit causalitas; causam verò efficientem & finalē certum est causare simul, quia eadem actio est causalitas utriusque: causalitas quoque materia prior est quam causalitas formæ, cùm existentia formæ presupponat existentiam materiae, quia ex nihilo nihil fieri potest à causis creatis.

Secunda comparatio.

Secundū comparantur secundū ordinem perfectionis, id est, quænam sit causa reliquis perfectior. Paucis dico, causam efficientem absolute loquendo esse perfectiorem ceteris in ratione causandi, quia illa sola propriè producit, reliqua vel alicuius, vel recipiunt, vel informant; quod non est producere. Forma substantialis est causa nobis-

lior, quam materia, cùm causet per modum actus, sive ordo inter causas erit ut efficiens finalē, finalis formalem, formalis materialem supererit; forma enim dicit in causando esse incompletum, quod finis non dicit.

Tertius comparantur secundū connexionem; dubitatur enim, an una causa possit causare sine fine, aliis omnibus. Certum verò est, quod efficiens per se causare non potest sine fine, quia nihil agit temere: neque finis causat sine efficiente, cùm causatio eius sit actio ad quam excitat. Materia non potest causare sine efficiente, forma & fine; nec forma causat sine materia, fine ac efficiente, quia causant per unionem quam sit ab agente proper finem. Denique causa efficientis & finalis causare possunt sine materia & forma, quia Deus creat Angulum propter finem.

Quartū comparantur secundū rationem primi & ultimi, quia dubitatur utrum dari possit in causis processus in infinitum, an verò detur necessariò aliqua prima, & aliqua ultima. De qua difficultate dicetur tractatum 2.

Quintū comparantur secundū causalitatem, & Quinta quartū utrum causæ sint sibi mutuò causæ tum in causis processus in infinitum, an verò detur necessariò aliqua prima, & aliqua ultima. De qua difficultate disputare hoc loco placet.

S. I.

Utrum causa possit sibi mutuò causa in eodem genere.

Certum est, non posse aliquid esse causam formalem sua causa formalis, quia forma est causa formalis compositi; compositum verò non est causa formalis sua forma. De aliis causis controversia esse potest, præsertim de efficientibus. utrum possit aliqua causa efficientis produci efficienter ab eo effectu, quem producit. Ignis A, v.g. primò produci ab igne B, & eum producere: quantitas una sustentare quantitatem à qua sustentatur.

Dico primò, implicare contradictionem ut causa physice influentes sint sibi mutuò causæ negativa. quod primum esse in eodem genere causæ. Ita cum Aristotele communiter centent Doctores postea citandi: repugnant autem Thomistæ, sed immixtum.

Ratio enim est primò, quia implicat omnino, triplex ut aliqua causa presupponat seipsum, id est sit probatio prior seipsum, hoc autem sequeretur, si causa sibi essent mutuò causæ in eodem genere. Quod probatur. Omnis effectus presupponit causam suæ causæ: sed si causa sibi sint inuicem causæ in eodem genere effectus, est causa sua causa: ergo effectus presupponet seipsum. Probatur maior. Non potest presupponi causa posita in esse, & non presupponi eius causa: sed effectus presupponit suam causam: ergo presupponit causam suæ causæ, id est seipsum. Deinde quod est causa causa, causa etiam est causati; nam aius v.g. qui est causa tui patris, tui etiam est causa: sed effectus causa est effectus sua causa: ergo seipsum etiam causaret. Præterea si effectus sit causa sua causa, illa causa presupponet suam causalitatem, qua constituitur in esse causa: hoc autem absurdum est, quia omnis causa est prior suæ causalitate: ergo causa non possunt esse sibi mutuò causæ. Probatur maior. Omnis effectus presupponit causalitatem, quæ facta est sua causa: sed causalitas, quæ facta est sua causa, est ipsa causalitas alterius ut causantis ergo

ergo supponit suam causalitatem, cùm supponat suam causam, & consequenter causalitatem quā illa facta est.

Denique implicat ut aliquid prius habeat esse virtuale, in quo continet effectum, quā suum esse formale: sed hoc euenerit. Quod probo. In illo priori natura, quo licet dicere, *causa est prior effectus*, causa hæc habet esse virtuale, in quo continet effectum, & non habet esse formale in se, quia nulla res habet esse formale in se nisi illud acceperit à causa; sed in illo instanti natura non acceptit illud à causa, quia illa nondum est: ergo non habet esse formale in se ipsa.

Prima obie-
ctio. Obicitur primū. Tunc non est contradicatio, quando aliquid est prius se ipso sub diuerso respectu; omnis enim contradicatio est negatio & affirmatio eiusdem secundū idem: sed si causa se mutuū causat, idem erit prius se ipso sub diuerso respectu; nam erit prius ut causa, & posterius sub ratione effectus: ergo possunt sine ylla contradictione causæ sibi esse mutuū causæ in eodem generere.

Respondeo negando minorem; si enim causa se mutuū causat, idem erit prius se ipso sub eodem respectu. Quod probo. Tunc aliquid prius est se ipso sub eodem respectu, quando sub conceptu effectus est prior se ipso sub conceptu effectus: sed effectus est prior se ipso sub conceptu effectus, quia ut est effectus, presupponit suam causam, & causam sua cause productam, id est se ipsum sub conceptu effectus: ergo idem sub conceptu effectus presupponet se ipsum ut effectum; prius enim est effectus, quā sit causa; hic præsupponit se ipsum ut causam: ergo præsupponit se ipsum ut effectum.

Obicitur secundū. Raritas est causa caloris, & calor est causa raritatis; si duas manus calidæ sint, mutuū conseruant calorem; in dū si manus manu fricet, se mutuū calefaciunt.

Resp. raritatem nullo modo esse causam caloris, etiam eius qui sit per motum localem; sed esse tantum conditionem sine qua calor non fieret, vel non consernaretur. Quod si darem, raritatem esse causam caloris, certè causa non esset caloris à quo producitur, sed alterius: sicut actus producit habitum, & producitur ab habitu, sed diuerso. Duo lapides frigidæ collisione calefiant, quia licet unus lapis verè in alterum agat, non sunt tamen effecti inuicem causæ; non enim unus alterum producit, in dū neque calor unius producit in alio calorem, sed calorem in vitroque sola efficit collisio. Similiter dū manus calidæ se mutuū fouent, quia duo calores coniuncti fortius resiliunt frigido cirestanti: sed unus calor non producit alium calorem in altera manu. Sic quando dū manus frigida se mutuū fricant, vna non alteram calefacit, sed illo motu excitantur spiritus in vtraque manu.

Obicitur tertīo. Causæ morales sibi sunt mutuū causæ, quamvis causa sint efficientes: ergo possunt etiam causæ physicae se mutuū causare. Ut respondeatur argumento, videndum est paulò accuratiū.

§. II.

Virū possunt causæ morales esse sibi mutuū causæ.

Dico secundū, causas etiam morales non possunt sibi esse inuicem causas, atque adeo implicare ut aliquid etiam moraliter causet suam causam.

A Ita communius docent Theologi tum prima secundæ, in tractatu de merito, tum 3 partem, dum agunt de causa meritoria unionis hypothetica, vbi generale hoc eorum axioma est, quod *Principium meriti non cedit sub merito*. De quo satis accurate dictum est in iis locis cum Vasque, de Lugo, & aliis communis, quibus repugnat Suarez tom. I. in 3 partem, disp. 10. sect. 4.

Ratio est primū, quia causa moralis (ut probabam nuper) est vera causa efficientis, quæ necessariò supponit existens absolutè ante suum effectum, nequè satis est ut existat solum in intentione: unde argumentor. Si causa moralis causat suam causam, præsupponeret se ipsum, æquè ac si physice causat; præsupponit enim existere suam causam, & causam sua causa: si ergo ipsa est causa sua causa, præsupponit se ipsum. Causa videlicet physica id est non potest esse causa sua causa, quia præsupponit existens ante suum effectum: sed causa moralis præsupponit existens ante suum effectum: ergo causa moralis non potest causat suam causam.

Secundū. Ideo certum est in fide, quod nemo potest mereri primam gratiam, quia illa est causa meriti, quod non potest esse causa moralis meriti à quo causatur: ergo nihil potest esse causa moralis sua causa. Ideo receptissimum apud omnes Theologos est illud axioma de principio meriti, quod non potest cadere sub merito, quia meritum est causa moralis præmij; id est prius est natura & causalitate, prioritas enim natura prioritas est independentia, quia entitas cause in eo priori iam consideratur independenter à suo effectu, id est habet suum esse sufficienter, quin illud accipiat ab effectu: ergo meritum in eo priori quo præcedit effectum, consideratur ut ab eo independens: ergo non potest realiter pendere à præmio tanquam à causa, cùm concipiatur existere antequam præmium existat: ergo nihil potest esse meritum respectu rei à qua dependet. Sed de hoc plura Theologi.

Obicitur primū, rationes has nihil probare, **Prima obie-**
ctio. quia causa moralis causat exequitionem rei alii cuius, à qua prout existente in intentione causatur.

Resp. nullo modo sufficere ut causa moralis existat solum in intentione antequam ponatur effectus, ut sèpè dixi, quia est causa effectiva; non enim id quod præmiantem mouet ad dandum præmium, est sola intensio boni operis, sed bonum opus existens in exequitione: ergo non potest causa moralis prout existens in intentione, causet aliquem effectum, à quo causetur in exequitione; quia nulla causa moralis causat, si ante ipsum effectum non existat in exequitione.

Obicitur secundū. Potest Princeps aliquis dare arma militi, quia prævidet illum bene vñsum armis ad victoriam; tunc autem vñctoria futura est causa meritoria armorum, arma vero sunt causa effectiva vñctoriae.

Resp. negando vñctoriam, quæ pendet ab illis armis, posse causet meritorie largitionem illorum armorum, à quibus pendet; sed causet ad summum finaliter: potest videlicet Princeps dare arma militi, quia prævidet illum bene vñsum armis ad vñctoriam; sed ita ut vñctoria causa si finalis largitionis armorum, non causa meritoria; quia nimis sum ante largitionem armorum bonus eorum vñsus & vñctoria non sunt futura nisi conditionata, id est que non possunt causet meritorie, sed ad summum finaliter.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Secunda obie-
ctio.